

terminum (ut aliquos Scholasticos vidimus locutos esse de filiatione Christi adoptiva vel naturali orta ex sanctificatione cum relatione ad SS. Trinitatem), *transcat M*; si sunt diversae *relationes filiationis* ad diversos terminos, ad Patrem secundum unam generationem per communicationem naturae divinae, ad matrem secundum alteram generationem per communicationem naturae humanae ut in Christo (vel etiam solum ad terminos diversos concurrentes in una generatione ut in naturalibus), *nego M*. Pari-ter *distinguo minorem*: sunt in Christo duae filiationes in priori sensu abstracti pro concreto Filius, *nego m*. Sunt unius Filii duae relationes diversae ad diversos terminos secundum duas naturas duplici diversa generatione a Patre Deo et a matre homine communicatas uni et eidem Filio Deo-homini, *concedo m*. Ergo (inferendum est) unius Filii sunt duae natiuitates et duae naturae, non autem duo sunt Filii. Vid. Suarez in 3. P. T. II. disp. 12. sect. 2; De Lorca disp. 24; Frassen T. IV. p. 161 sqq.

Corollarium 2. Quoniam Christus natus ex Virgine plane alius dicebatur a Nestorio et Nestorianis, quam sit *Christus Deus noster*, Concilia et Patres interque hos imprimis Cyrillus merito damnarunt Nestorium, quod beatam Virginem tantummodo *Χριστοτόκον* dicere vellet. Hac enim appellatione adsignificabant haeretici negationem, Christum illum ipsum qui est genitus ex Virgine, vere et proprie Deum esse, et Virginem vere ac proprie esse *θεοτόκον*. Ceterum Dei genitrix sine dubio est Christi genitrix, sed Christi qui Deus est. Pari ratione eo ipso, quod beata Virgo homo est, per se intelligitur, Filium quem vere genuit, esse hominem; neque id ullus unquam negavit. Qui enim negabant Christum hominem, eo ipso negabant etiam ex matre vere genitum. Dum ergo beatam Virginem profitemur veraciter *genitricem Dei*, eo ipso significamus genitum esse Deum-hominem. Contra qui simpliciter urgeret professionem, quod Virgo sit *genitrix hominis* (*ἀνθρωποτόκος*), ut a Nestorianis factum est, eo ipso convinceretur accipere hanc appellationem sensu excludente, Virginem nimirum *hominis et non Dei genitricem* esse.

CAPUT VI.

DE CONSECTARIIS QUAE EX DIVERSITATE NATURARUM
IN UNA PERSONA CONSEQUUNTUR
DIRECTE SPECTATA DUARUM NATURARUM DISTINCTIONE.

THESIS XL.

*De duplici Christi voluntate et operatione
atque de operationibus theandricis.*

« Cum duae integrae et impermixtae maneant naturae in una divina persona Verbi incarnati, in duabus distinctis naturis duplex constituitur operandi volendique principium; adeoque etiam operationes et volitiones Christi sunt duplicis diversi ordinis divinae et humanae. Ex unitate deinde personae declaratur, tum universim operationes Dei-hominis ad redemptionem nostram susceptas tum maxime illas, in quibus virtuti divinae ministerium humanae naturae specialius subiungitur, merito a Patribus post Dionysium *θεανδρικά*; fuisse appellatas. »

I. Sicut Adoptiani non aperte prae se ferebant Nestorii haeresin, ea tamen docebant, quibuscum distinctio duplicis personae in Christo, Filii proprii et Filii adoptivi, connexa erat; ita antea saeculo VII plures orientales, qui monophysitarum haeresi clanculum saltem ex parte erant addicti, hanc quoad rem ipsam fovebant, quin tamen duas in Christo naturas adversus definitionem Leonis Pontificis et Concilii Chalcedonensis aperte et totidem verbis negarent. Hi unam asserentes Christi operationem et voluntatem *monotheletae* (*μονοθεληται*) dicti sunt. Sententiam suam explicabant ita, ut Verbum secundum divinam naturam sit principium immediatum omnium operationum et volitionum, humana autem natura per se iners recipiat in se actionem divinam Verbi. Quamvis enim concederent, humanam naturam si quoad essentiam spectetur, non esse divinam, nihilominus ubi quaeritur de principio actionum, hoc constituebant esse unicum compositum (ut videtur) ex divina et humana natura, eo fere modo, quo in nobis ex anima et corpore exsurgit unum agendi principium, et quo Apollinaristae Verbum loco mentis constituebant formam in Christo et principium actionum rationalium. Inde facilius monotheletae concludebant, *ἕνεκεν* et quidquid actionis

est, esse ex Verbi virtute divina. Quidquid igitur Christus cogitat, vult, agit, sentit, patitur; haec omnia Verbum secundum se et in sua divina natura spectatum agit et patitur; non tamen ita ageret et pateretur, nisi principium actionis esset compositum ex divina natura activa et ex humana, in qua actio illa divina recipitur et per quam veluti transit.

Sicut haec doctrina in se comprehendit commixtionem duarum naturarum in unam et negationem naturae humanae integrae atque perfectae, ita eadem iam praedamnata est in definitionibus antecedentibus editis adversus monophysitas, potissimum in tomo s. Leonis ad Flavianum (ep. 26) et in Concilio Chalcedonensi (vide p. 172-174). Vix enim umquam de distinctione duarum naturarum a impermixte et inconvertibiliter permanentium sermonem habent Patres, quin hanc naturarum distinctionem ex duplici ordine operationum divinarum et humanarum demonstrent. Ita s. Leo l. c. cap. 4. ad demonstrandas duas naturas integras et impermixtas adversus Eutychem hoc utitur argumento velut irrefragabili: « agit enim utraque forma cum alterius communiōne, quod proprium est, Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exsequente quod carnis est; unum horum coruscet miraculis, aliud succumbit iniuriis » etc. Nihilominus postquam exorta iam erat haeresis monothelitarum, Patres et Concilia argumentis propriis eam in se ipsa confutarunt atque damnarunt.

1°. Tum ex vita universa Christi Domini tum ex dissertata doctrina revelata praeter voluntatem et operationem vere et proprie divinam, quae Christo est communis et una cum Patre, demonstratur voluntas et operatio altera vere et proprie humana. S. Agatho Pontifex in ep. ad Imp. lecta in Conc. VI. (Hard. III. p. 1083) utitur his evidentibus testimoniis contra monothelitas. « Pater mi... non sicut ego volo, sed sicut tu; » « non mea voluntas sed tua fiat » Matth. XXVI. 39; Luc. XXII. 42; « non quaero voluntatem meam sed voluntatem eius, qui misit me; » « descendendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam sed voluntatem eius, qui misit me » Io. V. 30; VI. 38; « ingres-

sus domum neminem voluit scire, et non potuit latere » Marc. VII. 24. Ex voluntate deinde legem ferente et ex voluntate eidem legi subdita et obediēte arguit; dicit enim Christus et dicitur de Christo: « scriptum est de me, ut faciam Deum voluntatem tuam » Ps. XXXIX. 8. 9; Heb. X. 7; « sicut mandatum dedit mihi (ἐνεστάλωτό μοι) Pater, sic facio » Io. XIV. 31. (cf. X. 18; XII. 49); « factus est obediens usque ad mortem » Phil. II. 8. Confer, quae diximus th. XII.

2°. Ostendunt deinde Patres, in veritate duplicis naturae Christi, quam evidentē in Scripturis, symbolis, antecedentium Patrum doctrina et Conciliorum definitionibus comprehensam monotheletae negare non audebant, iam contineri saltem implicitam hanc ipsam veritatem duplicis operationis et voluntatis; eo fere modo, quo postea confutabant Adoptianos ex damnationibus antecedentibus haereseos Nestorianae.

a) Arguunt itaque ex ipsa notione naturae; « natura enim nulla est operationis expertis, » ut ait Damasenus l. III. c. 13, cum ipsa natura sit operationis principium. Hinc qualis est natura, talis est operandi facultas, cui operationum ipsarum propria ratio respondet. « Non unam dabimus esse naturalem operationem Dei et officii, inquit Cyrillus (Thesaur. T. V. P. I. p. 268. citatus cum aliis in Conc. VI. Act. 10. Hard. III. p. 1230), ne quod creatum est, ad divinam essentiam sublevemus, aut eminentiam naturae divinae in ordinem creaturarum deprimamus; quorum enim operatio et virtus indiscriminatim una est, eis speciei quoque unitatem constare necesse est. » Qui ergo concedit, unam ex Christi naturis esse vere humanam, eo ipso fateatur necesse est humanam operandi ac volendi facultatem, et consequenter praeter operationem divinam etiam operationes et volitiones humanas. Immo directe et immediate in revelatione nobis exhibetur duplicis ordinis operatio Christi divina et humana, et per hanc manifestatur duplex impermixta et inconfusa natura; atque adeo notior quodammodo est illa quam ipsa naturarum distinctio. Repetantur sane probationes, quibus Christum verum Deum

et verum hominem esse demonstratur, et apparebit, fere semper in revelatione ipsa nos deduci ex propositis operationibus divinis et humanis in cognitionem divinae et humanae Christi naturae. « Nec est alia tam manifesta probatio, ait s. Agatho (in ep. cit. ad Imp. Hard. III. 1103), quae posset eundem ipsum et Deum et hominem demonstrare, quam naturales operationes, ex quarum qualitatibus et naturae, de quibus essentialiter procedebant, certissime in eo esse credebantur. » Pariter s. Sophronius in ep. synodica ad Sergium lecta ibidem p. 1273: « utramque, inquit, naturalem confitemur operationem, ne naturas quae confuse unitae sunt, confundamus; siquidem ex operationibus iisque solis secundum harum rerum peritos naturae noscuntur, et essentialium differentiam ex differentia operationum semper est comprehendere. » Ordine inverso secundum hoc evidens principium monophysitas Apollinarem, Severum, Theodosium Alexandrinum ex asserta unitate operationis et voluntatis deductos fuisse legitima illatione ad confusionem duarum naturarum in unam, monet s. Agatho Pontifex eadem in epistola ib. pag. 1106.

b) Altero argumento splendidissimo utitur Agatho hoc ipso in loco p. 1106. Operationes et volitiones Christi, quas Catholici dicimus humanas, dicent ne monotheletae divinas an negabunt esse divinas? Si divinae non sunt, iam eo ipso concedant oportet, operationes Christi esse duplicis diversi ordinis, divinas alias, siquidem Christus Deus est, alias non divinas, quarum proinde principium quo eliciuntur, non est divina natura. Si dicunt operationes esse divinas, consequitur omnia, quae Christus egit et passus est, esse communia toti Trinitati; divina enim operatio non secus ac natura divina una est in Patre et Filio et Spiritu Sancto. Hoc autem soli theopaschitae pessimi haeretici sed consequentiâ optimâ asserere ausi sunt. Unde necessario concedendum est, unius hypostaseos duas esse voluntates et operationes; aliam secundum divinam naturam eamque communem tribus personis, aliam secundum humanam naturam hancque propriam soli personae Verbi incarnati, ne in absurdam haeresin ab ipsis monotheletis repudiatam

deveniatur. « Si una est operatio, ait Pontifex, dicant si temporalis an aeterna dicenda est, divina an humana.... eadem quoque quae est Patris, an alia praeterquam Patris? Si una est eademque, una est divinitatis et humanitatis Christi communis, quod absurdum est dici; siquidem hoc posito, quando Filius Dei, qui Deus et homo est, humana est operatus in terris, pariter et Pater cum eo naturaliter (φύσει) operatus esset, quia quae Pater facit, haec et Filius facit similiter. Sin autem quod veritas continet, dum humana quaedam operatus est Christus, ad solam eius ut Filii personam redigitur, quae non est eadem quae et Patris, secundum aliud profecto et aliud operatus est Christus: ut secundum divinitatem, quae facit Pater, eadem et Filius faciat; similiter secundum humanitatem, quae sunt hominis propria, idem ipse operabatur ut homo. »

c) Hinc ulterius statuitur principium ad dogmatis explicationem et ad confutationem fundamentalis doctrinae monotheletarum gravissimum. Numerus videlicet των ἐπεργειῶν et voluntatum non sequitur numerum hypostaseon sed naturarum, ubi vel una est hypostasis in pluralitate naturarum, ut est hypostasis Christi; vel plures sunt hypostases unius naturae, ut in SS. Trinitate. Unde demonstrant Patres admissio principio haeticorum, quod prae numero hypostaseon una vel multiplex censi debeat operatio et voluntas, perverti non modo Incarnationis sed etiam SS. Trinitatis mysterium. Vide doctrinam s. Agathonis supra p. 251. sq.

II. Principium igitur formale seu principium, quo Christus Verbum incarnatum vult et operatur, duplex est, natura divina et humana ita, ut voluntas et operatio *divina* Christi sit communis una numero et eadem quae est Patris et Spiritus Sancti, cum haec voluntas et operatio sit realiter ipsa natura una divina; contra vero voluntas et operatio *humana* sit propria uni personae incarnatae eodem modo, quo ei propria est natura humana, cui naturae inest volendi operandique facultas, et per quam naturam humanam divina hypostasis incarnata vult et operatur et patitur, formaliter ut homo est. Principium autem, quod

vult et operatur tam secundum divinam quam secundum humanam naturam, est una hypostasis divina. « Qui incarnatus Deus Verbum exstabat, utramque indivise et inconfuse operationem secundum naturas suas a se ipso naturaliter proferebat » s. Sophron. in ep. cit. Hard. III. p. 1276. Itaque Deus Verbum ipse subsistens in divina natura operabatur et operatur humanitas (ἀνθρωποπρεπώς) non quidem per divinam sed per alteram humanam suam naturam; et hic homo Iesus exstans in humana natura operatur divina (θεοπρεπώς) in unitate cum Patre et Spiritu Sancto non sane per humanam naturam sed per alteram suam naturam divinam, qua unum est cum Patre et Spiritu Sancto: « operatur utraque forma cum alterius communicatione, quae sua sunt. » (Confer supra declarationem communicationis idiomatum et circumincessionis th. XXXVII).

Ex his dictis patet, de unione indivisa et de distinctione inconfusa operationum duplicis ordinis eodem modo sentiendum et loquendum esse, sicut de unione ac distinctione duarum naturarum et attributorum earundem. Sicut non componitur una natura ex duabus, ut putabant monophysitae; sed ambae manentes cum suis proprietatibus inconfusae ununtur in una hypostasi, et sunt ambae unius et eiusdem Dei Verbi qui est homo, et hominis Iesu qui est Deus Verbum: ita ex duabus operationibus non componitur una operatio (ἐνεργεια), ut quandoque loquebantur monothetae; sed ambae manentes inconfusae ununtur, quatenus unus est operans divina et humana, et ambae sunt operationes unius hypostaseos licet secundum aliam et aliam naturam. Quia igitur operans est θεανθρωπος, seu θεανδρος ut habet Caesarius (vel alius auctor dialog. q. 133. Bibl. PP. Paris. Gr. Lat. T. I. p. 640), seu ἀνθρωπείος θεός, ut ait vulgatus Dionysius (ep. 4. ad Caium T. I. p. 594), omnis Christi operatio, tum edita secundum humanam naturam tum post incarnationem praestita secundum divinam naturam cum aliqua subministrazione naturae humanae, potest dici operatio *deivirilis* θεανδρικὴ ἐνεργεια.

Occurrit primum haec locutio « deivirilis operatio » in citata Dionysiana epistola ad Caium, ex qua inter alia

etiam illa verba prolata sunt a Severianis in collatione Constantinopoli habita anno 532, sed ab Hypatio catholico Episcopo Ephesino non admissa, quod deprompta essent ex operibus aut supposititiis aut certe dubiae fidei. Accidit deinceps huic formulae fere idem, quod alteri s. Cyrilli sententiae de « una natura Verbi incarnata. » Monothetae quippe ad hoc dictum Dionysii perpetuo velut ad suum palladium confugere solebant; catholici Patres genuinum eius sensum interpretabantur, quo intelligitur illa formula non ad operationis et voluntatis humanae negationem pertinere, sed ad indicandam unitatem hypostaseos divina et humana operantis, atque ideo ad declarandam duarum distinctarum operationum non confusionem in unam operationem, sed indivisam unionem ratione unius operantis. Ita in Conc. Lateranensi sub Martino I. Act. V. can. 15 (Hard. III. p. 921) definitur: « si quis secundum scelerosos haereticos deivirilem operationem, quod Graeci dicunt θεανδρικὴν, unam operationem insipienter suscipit, non autem duplicem esse confitetur secundum ss. Patres, hoc est divinam et humanam, aut ipsam *deivirilis* (operationis), quae posita est, novam vocabuli dictionem unius esse designativam, sed non utriusque mirificae et gloriosae unionis demonstrativam, condemnatus sit. »

Iam in textu Dionysiano, ex quo vocabulum depromptum est, dupliciter sumitur θεανδρικὴ ἐνεργεια tum scilicet pro operatione divina, quam Christus exseruit cum aliqua subministrazione naturae suae visibilis, ut quando ambulabat super undas, tactu aut voce sanabat aegrotos, excitabat mortuos etc.; tum sumitur pro operatione humana, quam exercuit persona divina per suam naturam humanam. Nam Deus-homo cum sit, verissime Deus operatur humana, et hic homo operatur divina. Deus itaque in natura assumpta factus homo divina operabatur non sine carne, et humana operabatur non merus homo sed Deus per suam naturam humanam. Hic est catholicus sensus Dionysianae sententiae: « ceterum divina non ut Deus (tantummodo) patrabat, neque humana ut (merus) homo, sed quoniam est Deus

factus homo, novam quandam deivirilem operationem nobis dispensabat » (1).

Hoc deinceps sensu Patres *deivirilem operationem* intellexerunt. Est nimirum *deivirilis operatio a)* quaevis operatio Christi humana, idque ob duplicem rationem: potissimum quidem quia est operatio Dei Verbi elicit a per naturam humanam, et ideo ratione operantis personae est actio infiniti valoris et dignitatis infinitae; praeterea omnis humana operatio Christi censi debet *deivirilis* etiam ideo, quia nullam edidit unquam operationem humanam, quin simul interveniret operatio divina non solum per generalem concursum; sed quia Verbum secundum divinam naturam spectatum omnes suas actiones humanas (quo nomine semper intelligimus etiam passionem et dolores omnes sive corporis sive animae) speciali directione et permissione moderabatur. Verbum enim erat το ἡγεμονικόν seu principium dirigens, et Verbum natura sua humana intelligente et libera utebatur tamquam organo ad nostram redemptionem. « Verbum carne sua propria tamquam organo utebatur ad carnis opera naturalesque infirmitates, et quaecumque sunt irreprehensibilia, anima item sua propria ad humanas et irreprehensibiles affectiones » Cyrillus de recta fide ad Theodos. T. V. P. II. p. 18. citatus etiam in Conc. VI. Act. X. Hard. III. p. 1230. Vides, rationem appellandi operationem *deivirilem* esse unam quidem eandem, alteram vero similem illi, ob quam ostendimus ipsam humanam Christi naturam dici et esse *deificatam* (supra p. 319-321).

b) Specialius *deivirilis operatio* dicitur ea omnis operatio Christi divina, ad quam subinferre voluit aliquod ministerium etiam humanae suae operationis. Hinc patet, omnem huiusmodi operationem Christi, quam exercet ut Verbum incarnatum, esse *deivirilem*, quatenus ibi intervenit revera duplex operatio distincta, divina et humana secundum duplicem naturam operantis, contra ac monotheletae asse-

[1] Καὶ τὸ λοιπὸν, οὐ κατὰ θεὸν τὰ θεῖα ἔπραξε, οὐ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ ἀνθρώπον, ἀλλ' ἀνθρώπινος θεοῦ καὶνῃ τινὰ τὴν θεανθρώπινον ἐνεργίαν ἦν κενωτικώτερος. Cyprius Ep. Alexandrinus monotheleta mutavit illud καὶνῃ τινὰ in μίαν τινὰ (cf. s. Maximum ep. ad Marin. diacon. Opp. T. II. p. 42).

bant Christi operationem omnem esse *deivirilem*, eo quod una sit sicut unus operans, eaque vel composita vel simpliciter divina transiens per naturam humanam inertem et nihil operantem (vide paulo superius definitionem Lateranensem).

Operatio *divina* Christi e. g. in miraculis edendis prorsus est ei communis cum Patre et Spiritu Sancto non secus ac natura divina. « Pater in me manens ipse facit opera » Io. XIV. 10. cf. V. 36; IX. 4; X. 37; « in Spiritu Dei eiicio daemones » Matth. XII. 28. coll. 18. De hac operationis divinae unitate in tribus personis constat evidenter ex fidei analogia et ex demonstratis th. IV. eamque egregie a s. Agathone declaratam habes in hac thesi n. I. Placuit tamen de ea h. l. monere iterum, ne quis forte paulo obscurius dicta a Petavio l. VIII. c. 10. n. 14. 15. praepostere intelligat. Contra vero operatio, quam Christus elicit per naturam humanam et quam Dionysius de div. nomin. c. 2. n. 6. appellat ἰθροπικὴν θεωργίαν, propria est unius hypostaseos incarnatae, sicut ei soli propria est humana natura. « A divina in nos operatione distinguitur illud, quod Verbum superessentiale in nostra natura et ex nobis integre et vere substantiatum est, et operatur, et patietur, quae propria sunt *humanae operationis Dei* (καὶ δράσαι καὶ παθεῖν, ὅσα τῆς ἀνθρωπικῆς αὐτοῦ θεωργίας ἴσθι ἐκκρίτα). Haec enim nullo modo communia sunt Patri et Spiritui Sancto, nisi quis dicat communitatem secundum benignum et misericors consilium et secundum omnem illam supereminentem et ineffabilem operationem divinam, quam immutabilis factus homo exercuit, quatenus Deus est et Dei Verbum. » Ita Dionysius loco citato, ad quem etiam appellat Agatho Pontifex in ep. ad Impp. (Hard. III. p. 1099). Hoc idem declarat Augustinus. « Quis neget, non Patrem, non Spiritum Sanctum, sed Filium ambulasse super aquas? Solius enim Filii caro est, cuius carnis illi pedes aquis impositi et per aquas ducti sunt. Absit autem, ut hoc sine Patre fecisse credatur, cum de suis operibus universaliter dicat, Pater autem in me manens facit opera sua; ut sine Spiritu Sancto, cum similiter opus sit Filii, quod eiiciebat dae-

monia. Illius quippe carnis ad solum Filium pertinentis lingua erat, qua imperabatur daemonibus ut exirent; et tamen dicit, in Spiritu Sancto eiicio daemonia » Aug. cont. serm. Arianor. c. 15. Cf. Petav. l. VIII. c. 1. sqq.; Natalem Alexandrum in H. E. saecul. VII. dissert. V; De Rubeis de gestis et scriptis s. Thomae dissert. IX. praesertim cc. 16-19; S. Th. 3. q. 18 et 19.

Scholion. In statu naturae lapsae sunt in nobis appetitiones rebelles rationi et legi divinae, atque inde pugna exoritur, quam s. Paulus describit Rom. VII, dum spiritus concupiscit adversus carnem et caro adversus spiritum. Facultas quidem volendi una est, sed ea allicitur bonis duplicis ordinis generici; bonis scilicet quae sunt honesta sanctaque et delectabilia spiritui, et bonis quae sunt delectabilia corruptae naturae sed adversa honestis. Duplex haec contraria tendentia potest dici duplex voluntas, una spiritus ad superiora tendens, altera naturae corruptae ad inferiora, atque ita voluntas carnis contraria voluntati spiritus. Monotheletae fraudulentum in disputationibus cum Catholicis tacite assumebant, in Christo voluntatem ad superiora, voluntatem spiritus, esse solam voluntatem naturae divinae; unde inferebant, voluntatem humanam si quae esset in Christo, non fore aliam quam corruptae naturae contrariam voluntati spiritus. Duas itaque voluntates, aiebant, non posse esse in una persona nisi contrarias; non esse autem in Christo voluntates contrarias, ergo unam tantum esse voluntatem. Statu quaestionis ita proposito Catholici, qui dolos eorum perspectos non haberent, poterant existimare vel duas tantum negari in Christo voluntates *humanas* invicem pugnantes, ut sunt in nobis; vel quod fere eodem redit, negari voluntatem humanam contrariam divinae, et utramque dici unam *consensione*; quae sane doctrina orthodoxa esset.

Ita certe Honorius I Pontifex intellexit, cum Sergius Constantinopolitanus ei nuntiasset ortas concertationes inter Cyrum Alexandrinum et Sophronium de una vel duabus Christi operationibus et voluntatibus. Quod enim Cyrus approbante Sergio ad conciliandam unionem mono-

physitarum dixerat unam voluntatem Christi, et postea eodem Sergio hortatore abstinendum esse statuerat a praedicatione unius vel duarum voluntatum; id Sergius in relatione ad Summum Pontificem in hunc sensum exposuit: tali oeconomia utendum esse, ne affirmari videantur « in Christo *voluntates duae contrariae*, Verbo volente impleri salutarem passionem, humana autem natura obistente » (Mansi XI. p. 534). Honorius rescribens Sergio secundum sensum quem ex eius epistola perceperat, respondit non esse duas voluntates contrarias in Christi humanitate.

1.° Hunc fuisse sensum epistolarum Pontificis, testantur Ioannes IV Honorii successor ep. ad Constantinum Imp. (Mansi X. p. 683-685) et s. Maximus in disp. cum Pyrrho (Opp. T. II. p. 181. 182) et in tomo dogmatico ad Marinum (T. II. p. 229-233) appellans etiam ad testimonium Ioannis Abbatis adhuc tum superstitis, qui Honorio et Ioanni IV a secretis nomine illius ad Sergium, nomine huius ad Imperatorem epistolas scripserat (Mansi X. p. 687-689; 739). Non est, cur haec a successore Ioanne IV adhibita defensio Honorii « suavior quam verior » dicatur (cl. Hefele script. theol. trim. Tubing. 1857. p. 24; Hist. Conc. T. III. p. 149), ut vel ex paucis quae subiungemus, patebit. Quod vero Doellinger (Mythi de Rom. Pontificibus p. 134) dicit, « duas voluntates humanas contrarias absurditatem esse, de qua Honorius evidenter numquam cogitaverit, » hoc dictum Doellingerianum evidenter falsum est in sensu paulo ante declarato, quo monotheletae Catholicis imponere solebant, ac si ipsi duas tantummodo voluntates *contrarias* in Christo exclusas vellent.

2.° Illum sensum *contrariorum* voluntatum ab Honorio intellectum fuisse, non solum ex modo quo quaestionem proposuerat Sergius, sed etiam ex ipsis epistolis Honorii manifestum est. « Unam, inquit, voluntatem fatemur Domini Nostri Iesu Christi, quia *projecto a divinitate assumpta est nostra natura non culpa*; illa projecto quae ante peccatum creata est, non quae post praeviationem viata;... sine peccato conceptus *nullum experiens contagium vitatae naturae*... Non est igitur assumpta a Salvatore

ciata natura, quae repugnaret legi mentis eius... voluntas diversa non fuit aut contraria Salvatori, quia supra legem natus est humanae conditionis. Et siquidem scriptum est, non veni facere voluntatem meam sed eius, qui misit me Patris... *non sunt haec diversae* (i. e. contrariae ut paulo ante ipse interpretatus est) *voluntatis, sed dispensationis humanitatis assumptae* * (1) Mansi XI. p. 539. sq. Hic profecto humana voluntas praeter divinam ubique supponitur, et solum negatur voluntas carnis contraria voluntati divinae, ut rectissime dixit Ioannes IV.

3°. Disserte Honorius praesertim in ep. 2^a docet sicut duas distinctas naturas ita propria utriusque operationem. « Utrasque naturas in uno Christo... cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus, et divinam quidem quae Dei sunt operantem, et humanam quae carnis sunt consequentem... pro una quam quidam dicunt, operatione oportet nos unum operatorem Christum Dominum in utrisque naturis veridice confiteri, et pro duabus operationibus, ablato geminae operationis vocabulo, ipsas potius *duas naturas* i. e. divinitatis et carnis assumptae in una persona unigeniti Dei Patris inconfuse, indivise atque inconvertibiliter nobiscum praedicare *propria operantes* * τὰς δύο φύσεις... ἐνεργούσας τὰ ἴδια Mansi XI. p. 579. 582.

4°. Honorius consensit Sergio ac Cyro, ut « unius vel geminae operationis » vocabula non adhibeantur, eo quod nulla sit eorum necessitas, cum neque in Scripturis neque in definitionibus Conciliorum contineantur, et « ne parvuli aut duarum operationum vocabulo offensi, sectantes Ne-

(1) Οὐκ εἶσι ταῦτα διαφόρου θελήματος, ἀλλὰ τῆς οἰκονομίας τῆς ἀνθρωπογενῆς τῆς προσληφθείσης. Est profecto mirum et in theologia inauditum, quod « oeconomia humanitatis assumptae » significet « oeconomiam in modo loquendi Christi et accommodationem, ut verba in sensu proprio accipiantur, » quemadmodum Doellinger l. c. p. 132 interpretatur, quasi vero οἰκονομία non esset communis apud PP. appellatio Incarnationis, de qua significatione h. l. adhuc declaratio addita *humanitatis assumptae* omne dubium excludit. Neque invat istam detorsionem, quod Honorius subiungit, Christum ita locutum esse ad nostram institutionem et ad exemplum nobis exhibendum. Istud ὄραγμα Doellingerianum irrepsit etiam in Historiam Conciliorum cl. Hefele T. III. p. 135.

storianos nos vesana sapere arbitrentur; aut certe, si resus unam operationem D. N. Iesu Christi fatendam esse censuerimus, stultam Eutyechianistarum dementiam fateri putemur * ibid. p. 542. 543. Sentit itaque Pontifex, sufficere confiteri duas naturas propria cuique operantes, quin opus sit nominare expresse duas operationes, ne parvulis suspicio praebeatur duorum operantium.

In tota hac oeconomia haeresis nulla est. Attamen in illis adiunctis, ubi manotheletae volebant expunctam professionem duarum operationum, quia id quod Honorius disserte docebat, *humanam naturam sua operantem*, ipsi negabant; in illis inquam adiunctis, et orientalium haereticis fraudibus Pontifici minime perspectis, suppressio dissertae professionis duarum voluntatum et duarum operationum Christi spectabat vel invito Pontifice ad impediendos Catholicos in defensione fidei, et ad expeditiores reddendos haereticos. Hoc sensu ut « consentientis seu condescendentis et firmatoris haereticorum » (1) condemnatio Honorii in Concilio VI intelligi debet. Certissime hoc solum sensu a Pontifice Romano Leone II admissa est. In confirmatione Concilii VI quam Patres et imperator Constantinus postulaverant, Leo II successor Agathonis ait quidem secundum versionem latinam: « anathematizamus novi erroris inventores id est Theodorum Pharanitanum Episcopum, Cyrum Alexandriae, Sergium, Pyrrhum... nec non et Honorium qui hanc apostolicam Ecclesiam non apostolicae traditionis doctrina lustravit, sed profana proditione immaculatam fidem subvertere conatus est. » At textus graecus longe aliter se habet: « qui hanc apostolicam Ecclesiam non suscipit doctrina apostolicae traditionis lustrare, sed immaculatam profana illa proditione *maculari permisit* » ibid. p. 731. 733. et in ep. Leonis ad Ervigum regem eadem est

(1) Διὰ τὸν γενομένον παρ' αὐτοῦ γραμματικῶς πρὸς Σέργιον κατὰ πάντα τῆ ἑκείνου γνώμῃ ἑκατάλουσθαι καὶ τὰ αὐτοῦ ἀπειθῆ κωροφαντὰ δογματὰ l. c. p. 555.

Τὸ ἀνάθεμα δίκαιως καθυπερβαλέμεν Θεοδοῦρον, Σέργιον τε καὶ Παῦλον... καὶ οὐν αὐτοῖς Ὀσώριον τὸν τῆς Ῥωμῆς γενομένον προδῶρον, ὡς ἑταίρους ἀκατάλουσθαι ib. p. 665.

phrasis « *maculari consensit* » ib. p. 1055. Profana proditio est haeresis Sergii et Cyri opposita apostolicae traditioni, ut ex antithesi in verbis graecis (1) est manifestissimum; damnatur ergo, quod huic haeresi non restitit, sed eam potius negligendo confovit, ut idem Leo II loquitur in ep. ad Episcopos Hispaniae. « Qui adversus apostolicae traditionis puritatem perduelliones exstiterant, abentes quidem aeterna damnatione mulctati sunt id est Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alex., Sergius, Pyrrhus. . . cum Honorio qui *flammas haeretici dogmatis non, ut decuit apostolicam auctoritatem, incipientem exstinxit, sed negligendo confovit* » ib. 1052. Enimvero totus hic modus condemnacionis et coequationis cum haereticis in poena anathematis propter negligentiam in *extinguenda haeresi* demonstrat clarissime universalem certamque persuasionem de officio Romani Pontificis ad confirmandos fratres suos in universa Ecclesia, et ad haereses arcendas explicitis fidei definitionibus. Historia igitur condemnacionis Honorii, si rite perpendatur, directe quidem demonstrat divinitus iniunctum munus Romani Pontificis ut custodis fidei et magistri totius Ecclesiae; ex hoc vero ipso divinitus iniuncto munere in fide confirmandi universam Ecclesiam per explicitas definitiones eadem Honorii condemnatio indirecte demonstrat Romani Pontificis in definitionibus fidei infallibilitatem. Plenior huius rei tractationem remittimus ad Historiam Ecclesiasticam.

(1) Όστις ταυτην την αποστολικην εκκλησιαν ουκ επεχειρησε διδασκαλια αποστολικη παραδοσει; αγνωσαι, άλλα τη βεβηλω προδοσει μιανθησαι την ασπιλον παρεκρωσαι.

THESIS XLI.

*De sanctitate increata et creata humanae naturae
Verbo hypostatice unitae.*

« Praeter sanctificationem humanitatis Christi per Verbum ut per sanctitatem substantialem increatam admittenda est gratia habitualis creata eandem ss. humanitatem informans, cuius gratiae plenitudo ex ipsa unione hypostatica ei quodammodo est connaturalis, et ideo non acquisita meritis, sed infusa ab exordio existentiae et unionis cum Verbo. Porro gratia unionis et plenitudo gratiae infusae in relatione ad homines et angelos est ea, quae dicitur *gratia capitis.* »

Quaestio de sanctitate Iesu Christi hominis, nimirum quae sit sanctificatio et sanctitas naturae eius humanae a divina distinctae, sicut etiam quaestio altera, quae sit humana scientia Iesu Christi, non nisi ex unione hypostatica h. e. ex divinitate personae subsistentis in humana natura rite intelligi potest. Utraque ergo tractatio sine dubio ad hunc locum pertinet. De sanctitate in hac, de scientia in sequenti thesi dicemus.

I. Certum imprimis est, Iesum Christum non solum esse ipsam sanctitatem essentialem secundum naturam divinam (vide Tract. de Deo th. XXIX), sed secundum humanitatem esse unctum, ut Scripturae et Patres loquuntur, ac sanctificatum ipsa sanctitate substantiali, quae est Verbum. « Christus dicitur propter divinitatem; haec enim (divinitas) est unctio humanitatis, non sanctificans operatione, ut in aliis Christis, sed totius ungentis praesentia (unione hypostatica), cuius effectus est, ut qui ungitur, dicatur homo, et ut, quod ungitur, faciat Deum » (i. e. ut Deus ungens sit homo, atque ipsa unctio fiat, ut hic homo unctus sit Deus, *ὅς ἐργον, ἀνθρώπων ἀνοῦσαι το χριον, και ποιησαι θεον το χριουμενον*) Greg. Naz. or. 30. n. 21. al. or. 36. Sanctitas in Deo est ipsa divina essentia, formaliter quatenus est boni infiniti infinitus amor, et in hoc bono infinito conquiescentia et beatitas infinita; ac consequenter est essentialis et necessaria norma omnis rectitudinis moralis (Tract. de Deo th. cit.). In creaturis sanctitas est aliqua sanctitatis divinae participatio ac imitatio Matth. V. 48. In ordine qui-